

ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ВОЛИНСЬКОЮ КАЗЕННОЮ ПАЛАТОЮ НАПРИКІНЦІ XVIII – 1860-Х РР. XIX СТ.

У статті розглянуто здійснення фінансового контролю Волинською казенною палатою наприкінці XVIII – 1860-х рр. XIX ст.

Ключові слова: фінансовий контроль, Волинська казенна палата, кошти.

Наприкінці XVIII ст. унаслідок II і III поділів Речі Посполитої Волинь була приєднана до Російської імперії. Нова влада не забарилася поширити на новоприєднані території свій адміністративний уклад із відповідними владними інституціями. Одним із пріоритетних завдань Росії було запровадження й налагодження власної фінансової та податкової систем з усіма властивими їм атрибутами. Тому відкриття в 1796 р. Волинської казенної палати [1, с. 940] є не випадковим, оскільки фінансове забезпечення держави мало велике значення. Вона ж була місцевим інструментом виконання економічних інтересів імперії.

Відповідно до чинних у той час "Учреждений для управления губерніями" казенна палата визначалася як об'єднаний департамент камер-колегії та ревізійно-колегії, якому доручався нагляд за домобудівними й казенними справами губернії: збір відомостей про кількість населення, інформації про доходи й видатки, ревізія рахунків, соляні справи, винний відкуп і підряди, утримання та будівництво казенних споруд в губернії [2, арк. 240]. Казенна палата мала стежити за повнотою та своєчасністю надходження імперських доходів. Вона щороку складала "верный" реєстр про доходи кожного повіту в губернії та направляла ці відомості до Державного казначея. Таким чином, із самого початку свого існування казенна палата отримала широкий спектр функцій фінансово-господарського характеру.

Діяльність казенних палат стосовно здійснення фінансового контролю не знайшла широкого відображення в працях науковців. Серед дослідників XIX ст. варто відзначити І.С. Бльоха, який у праці звертався до проблеми державного фінансового контролю [3]. Необхідно згадати монографію Я.І. Козловського [4], у якій автор здійснив ретроспективний огляд діяльності казенних палат Російської імперії. Він дослідив історію створення, еволюцію повноважень, взаємодію з повітовими казначействами та сучасний для нього устрій та функції палат. Я.І. Козловський, зокрема, відзначив, що "казенная палата есть место финансового управления; она губернского учреждения для: счетоводства и отчетности по приходу и расходу сумм..." [5, с. 137].

Міністерство фінансів у 1902 р. із нагоди 100-річного ювілею відомства видало фундаментальну двотомну роботу. У монографії висвітлено структуру й повноваження органів управління державними фінансами, зокрема й казенних палат [6].

У радянський час спеціальні дослідження стосовно історії казенних палат і їх функціональних обов'язків не проводилися. Тому згадки про місцеві органи Міністерства фінансів у ґрунтовній праці "История государственных учреждений дореволюционной России" М.П. Єрошкіна є досить важливими для істориків [7].

Серед сучасних дослідників питання історії діяльності казенних палат вивчали О.М. Головка, В.Р. Жвалюк та В.М. Орлик. Останній простежив історію розвитку відповідної адміністративної установи на матеріалах Київської губернії [8]. В. Орлик, зокрема, зазначає про функції казенної палати, виділяючи й контрольні, описує їхню структуру та чиновницький апарат. Автор справедливо зауважує, що "у

досліджуваний період усе фінансове управління губерній зосереджувалося в казенній палаті" [9; арк. 69], однак згодом повноваження палат були дещо звужені. У висновках дослідник висловив цікаву думку про те, що висвітлення проблеми казнокрадства в Російській імперії є гіпертрофованим, оскільки дані різноманітних перевірок часто свідчать про протилежне.

В.Р. Жвалюк у дослідженні [10] звертає більше уваги на податкові функції казенних палат у другій половині XIX – на початку XX ст. Автор на основі законодавства Російської імперії висвітлив повноваження податкових підрозділів казенних палат і роботу податкових інспекторів.

О. Головка дослідив історію установ фінансового управління в українських губерніях [11]. У викладі функцій казенних палат дослідник вказує, що "шоста експедиція ... мала відстежувати прибутки й видатки по губернії, здійснювати ревізії рахунків, формулювати звітні фінансові відомості для Експедиції про державні доходи..." [12, с. 76]. Автор зазначає, що зі зміною структури палат функцію фінансового контролю виконувало контрольне відділення [13, с. 82]. Однак далі О. Головка, описуючи незадовільний стан і відсутність спеціальних місцевих органів фінансового контролю в державі, відзначив: "Фактично казенні палати перевіряли самі себе" [14, с. 303]. Ми вважаємо це твердження дискусійним.

Важливий комплекс джерел дослідження складають нормативні акти, зафіксовані в Повному Зібранні Законів Російської Імперії та матеріали Державного архіву Житомирської області.

Ураховуючи стан розробки зазначеного питання в історіографії, ми маємо намір з'ясувати роль казенної палати в здійсненні фінансового контролю в губернії та пов'язаної з ним поточної та генеральної звітності, визначити встановлені законом контрольні повноваження цієї адміністративної установи та ефективність їх виконання, установити необхідність реформування державного фінансового контролю.

Як бачимо, від самого початку існування казенна палата посіла важливе місце в системі адміністративних установ губернії. Це пояснюється тим, що вона забезпечувала надходження податків та інших зборів до казни.

Серед важливих повноважень казенної палати були функції фінансового контролю. Безперервні війни, які вела Російська імперія, вимагали ефективного використання наявних коштів. Супутньою постійною проблемою держави був дефіцит бюджету. На початку XIX ст. цю проблему намагалися вирішувати емісією додаткових асигнацій, згодом іноземними та внутрішніми позиками, установленням з 1843 р. твердого курсу рубля. На нашу думку, проблему потрібно було вирішувати по-іншому – установити жорсткий нагляд за використанням коштів на місцевому рівні. Через це величезну увагу необхідно було приділяти контролю джерел наповнення казни. Відповідні функції виконували підрозділи казенної палати: спочатку експедиція для перевірки рахунків, яка згодом реорганізована в контрольне відділення.

До 1802 р. казенна палата, здійснюючи контроль за надходженням коштів у губернії, звітувала в Експедицію про державні доходи (яку в 1821 р. реорганізували в Департамент державного казначейства в складі Міністерства фінансів) [15, с. 492-493].

Водночас у 1802 р. імператорським маніфестом замість колегії були засновані міністерства з розподілом державних справ між ними. Зі створенням Міністерства фінансів Волинська казенна палата перейшла в його підпорядкування. Маніфестами від 25 липня 1810 р. і 25 червня 1811 р. управління державними доходами й видатками було розподілено на 3 частини, перша з яких була ввірена Міністру фінансів, друга – Державному скарбнику, третя – Державному контролеру (очолив Головне управління ревізії державних рахунків). Остання теза свідчить про те, що казенна палата мала частково виконувати функції місцевого органу Державного контролю.

До сфери підзвітних казенній палаті місць входили всі губернські та повітові установи. Необхідно звернути увагу на те, що верховна влада постійно розширювала

сферу контрольних обов'язків казенної палати. Це зумовлювало ускладнення роботи останньої. Сенатським указом у 1810 р. казенну палату уповноважили здійснювати щомісячний контроль у губернських містах за станом грошової скарбниці [16, арк. 218]. А з 1824 р. подавати в Експедицію ревізії рахунків короткі витяги про "партикулярные суммы" кожного з присутствій [17, с. 456]. З 1826 р. законодавцем уведено до обов'язків казенної палати здійснення ревізії звітів гімназій, повітових і приходських училищ [18, арк. 67]. У 1832 р. до сфери підзвітних казенній палаті установ потрапили "духовные места и лица" відомства Головного управління духовними справами іноземних вірувань [19, с. 653]. Тому твердження О.М. Головка про те, що "фактично казенні палати перевіряли самі себе" неправильне [20, арк. 303].

Казенна палата мала стежити, щоб усі "обязанные отчетами" місця вчасно подавали звіти про стан фінансових справ (для казначеїв та присутствій строк подання звітності продовжено до 10 лютого), за невиконання чого застосовувалися штрафні санкції [21, с. 312-313]. Пізніше цю дату затвердили для інших підзвітних місць, за винятком об'єктів будівництва, заводів та звітів щодо земських повинностей [22, с. 281].

Однак на практиці й надалі траплялися випадки невчасного подання на ревізію необхідних документів із підзвітних місць, у зв'язку з чим казенна палата не встигала вчасно подати генеральний по губернії звіт до Державного контролю. У намаганні вирішити проблему Міністр юстиції князь Д.І. Лобанов-Ростовський звернувся до Сенату. 22 червня 1827 р. сенатським указом затверджено всім цивільним та кримінальним палатам і "равным им судебным местам", щоб вони свої звіти, книги й документи подавали в казенну палату повністю і вчасно (до 10 лютого відповідного року) [23, с. 551]. Виняток із правила зробили для "приказов общественного призрения", яким строк подання звітності продовжили до 4 місяців [24, с. 824].

У 1827 р. Казенна палата отримала право вимагати від губернських правлінь та інших "обязанных отчетами" місць усі документи (зокрема й настільні реєстри), коли в цьому виникне необхідність [25, с. 71]. Як бачимо, такі повноваження дали можливість контролювати фінансові операції на найвищому рівні в губернії.

У 1828 р. Сенат своїм указом постановив, щоб усі звіти казенної палати в Державний контроль супроводжувалися відомостями, поясненнями й рахунками відповідно до раніше прийнятих законів. Зверталася увага й на те, що потрібно було пояснювати й ті статті, за якими в поточному році не було казенних доходів. За невиконання даного розпорядження з казенної палати стягувався штраф на основі закону від 7 березня 1823 р. [26, с. 844].

1830 року імператором було затверджене положення про звітність у Міністерство фінансів, відповідно до якого загальний порядок звітності про доходи й видатки пролягав від повітових казначейств через казенну палату в департаменти Міністерства фінансів. Оскільки в усіх випадках гроші надходили в казначейства, з яких здійснювалися всі видатки, то через це всі грошові обороти Міністерства фінансів входили до загальної звітності Департаменту державного казначейства. І це закономірно, якщо врахувати той факт, що саме цей департамент був відповідальним за формування Державного розпису (бюджету) [27, с. 260].

У 1831 р. була затверджена нова "Інструкція казенним палатам про порядок провадження справ" ("Инструкция казенным палатам о порядке производства дел") [28]. Її прийняття було покликане необхідністю усунути незручності у використанні законодавства в діяльності відділів казенних палат, оскільки одні керувалися "Настановою для провадження справ у казенних палатах" 1781 р., а інші статутами та нормативними актами, які затверджені пізніше [29, с. 71]. Контрольне відділення мало невеликий обсяг функцій, які, однак, мали важливе значення в роботі палати. Воно здійснювало ревізію книг і річних звітів повітових казначейств та інших підконтрольних установ та здійснювало підготовку річного генерального звіту казенної палати.

Контрольним відділенням управляв радник, який був членом загального присутствія казенної палати й відповідно до посади називався губернським

контролером. До переліку його обов'язків належали: укладення табеля щодо розподілу справ відділу на основі форми, виданої для "счетных отделений" Міністерства фінансів, нагляд за порядком у ввіреному підрозділі. Губернський контролер мав правильний реєстр отриманих для ревізії книг. Про результати перевірки він повідомляв казенну палату протягом восьми днів після закінчення кожної "трети" (третья частина року, тобто 4 місяці), а палата після здійснення відповідного висновку передавала їх до Міністерства фінансів [30, с. 270]. Цікаво, що губернський контролер, виконуючи свої повноваження, не мав права відбувати у відрядження [31, с. 201], що свідчить про його відповідальну роль у роботі казенної палати.

До складу контрольного відділення Волинської казенної палати входили: губернський контролер, який мав жалування в розмірі 1500 руб. на рік, два контролери з окладом 900 руб. і два помічники із заробітком по 500 руб. на рік кожному [32]. Вони відповідали за правильну ревізію книг і правильне укладання статей річного генерального звіту. Ураховуючи незначний штат відділення, можна стверджувати, що влада намагалася малими силами забезпечити одну з досить важливих сфер фінансової роботи держави.

Відділення контролювало, щоб не було різних "отступлений" від правил використання коштів із боку підзвітних місць. Результати ревізії у формі облікової записки подавалися губернському контролеру, який мав її розглянути. Після того справу передавали на розгляд загального присутствія казенної палати, яке, за умови знайдених погрішностей, більшістю голосів накладало покарання на винних. А за відсутності зауважень воно робило позначку "книга найдена верною" і передавало її до архіву або повертало власнику [33, с. 274].

Про виявлені недоліки й помилки в книгах установ і посадових осіб, які не перебували у відомстві Міністерства фінансів, казенна палата повинна була негайно повідомити відповідне керівництво.

Про застосування санкцій за прорахунки в рахівництві щодо губернських установ (виняток становили місця, підконтрольні палаті) казенна палата повідомляла губернське правління, а "о высших местах и лицах" – в Сенат [34, с. 275]. Докладні відомості про результати ревізії і стягнення, накладені палатою, додавалися до генерального річного звіту. Чинovníки казенної палати були відповідальними за звітність контрольного відділення: бухгалтери та радники за правильне ведення бухгалтерських книг; за ревізію шнурованих книг – губернський контролер, контролер і службовець, який здійснював перевірку; загальне присутствіє – за власні рішення; віце-губернатор – за правильне та своєчасне виконання звітності в палаті загалом [35, с. 276].

Цікавий факт став відомий на основі листування міністра фінансів з Волинською казенною палатою. З'ясувалося, що Житомирська духовна консисторія не подавала свої звіти на ревізію з 1796 р., аргументуючи це відсутністю точної вказівки в законах. Законодавець звернув увагу на указ від 31 грудня 1779 р. і положення про звітність у Міністерство фінансів 1830 р., у яких зазначено, що всі губернські та повітові установи, зокрема й консисторія, підлягають контролю казенної палати. Таким чином, на основі рішення Сенату 22 червня 1832 р. Синод наказав Житомирській духовній консисторії подати звітність про фінансові операції на ревізію починаючи з 1826 р. Для попередження непорозумінь із боку інших консисторій дію закону поширено на всю імперію [36, с. 393].

Ще один прецедент, який вплинув на чинне в той час законодавство, полягав у створенні в 1832 р. з ініціативи губернського керівництва в складі Волинської казенної палати особливого столу (структурного підрозділу) для справ про земські повинності. Головне завдання останнього – забезпечувати обрахунок земських зборів і здійснювати ревізію поданих операційних звітів. Міністр фінансів запропонував створювати подібні столи і в інших губерніях, якщо виникатимуть суттєві труднощі з обрахунками та ревізією земських повинностей [37, с. 895-896].

Перевірка звітів стосовно земських повинностей була двох видів: господарська (здійснювало дворянське зібрання спільно з депутатами від міст) та контрольна (забезпечувала казенна палата). Законодавцем особлива увага зверталася на чітке розмежування у звітах загальних і приватних повинностей. Варто зазначити, що підзвітні місця забезпечувалися казенною палатою шнурованими книгами для ведення "прихода и рас хода" земських повинностей [38, с. 338-341].

Комітет міністрів положенням від 2 листопада 1837 р. зобов'язав казенну палату після ревізії фінансових звітів дворянських опік, ратуш, сирітських і словесних судів подавати їх на розгляд до департаменту Міністерства юстиції [39, с. 836].

Здійснюючи ревізію звітів та книг повітових казначейств за 1839 р., контрольне відділення Волинської казенної палати встановило низку порушень і недоліків у роботі останніх. З'ясувалося, що повітові казначейства на документах, за якими здійснюється надходження й видача коштів, не відзначають дату й номер справи відповідно до реєстраційних журналів, а самі гроші відпускають через значні проміжки часу [40]. Зазначено, що казенна палата до генерального річного звіту зобов'язана в спеціальній формі додавати відомості про кошти, які надійшли до скарбниці за інші губернії та за Волинську губернію в інших палатах; проте повітові казначейства таких відомостей не надають. Як бачимо, достовірність інформації, яка надходила до Міністерства фінансів, значною мірою залежала від ефективності роботи повітових казначейств.

Контрольне відділення звернуло увагу на те, що казначейства в приватних книгах на початку зобов'язані були робити записи, на якій сторінці починається відповідний збір (для зручного використання книги), але деякі з них цього не виконували [41]. Відзначено, що в багатьох казначействах, у супереч законодавству, більше двох років на рахунку перебувають невиплачені пенсії. Нерідко траплялися випадки, коли одне казначейство, прийнявши гроші або виконавши виплати на рахунок іншого казначейства своєї губернії, не повідомляє останнє про це; що створювало значні проблеми при складанні генерального річного звіту [42]. В окладних книгах деяких казначейств не була обрахована кількість зібраних коштів, що створило незручність у процесі порівняння рахунків із книгами (на основі цього казенна палата зобов'язала казначейства в усіх порядкових графах виводити правильні підсумки, відокремлюючи пеню від дійсного окладу).

Ревізія також установила, що в багатьох рахунках в особливій графі не зазначені номери сторінок приватних книг, на основі яких записані відповідні податки та збори, що створювало значні труднощі під час перевірки звітів [43]. Казенна палата вказувала й на інші недоліки в роботі казначейств: ігнорування деяких форм звітності; під час підрахунків вони не відділяли доходів із капіталів від процентів; зараховували гроші, зібрані з селян або общин, які на основі законів не повинні з них стягуватися, та ін. [44]. Така кількість прорахунків і помилок свідчить як про брак належної освіти, так і про надмірне завантаження роботою службовців повітових казначейств.

Завершальним етапом річної роботи контрольного відділення була генеральна звітність про стан фінансових справ у губернії, яка значною мірою виявляла ефективність казенної палати в здійсненні фінансового контролю. Під час ревізії книг службовці контрольного відділення повинні були збирати статистичні дані, на основі яких згодом під керівництвом губерньського контролера укладався генеральний річний звіт. Підготовлений звіт передавався на розгляд загального присутствія казенної палати й після затвердження направлявся до Департаменту державного казначейства Міністерства фінансів (не пізніше 1 грудня наступного року). Цей документ мав виключно касовий характер, у якому зазначалися надходження й видатки коштів у губернії.

Звіт подавали на основі "счетного устава", розпоряджень міністра фінансів та Департаменту державного казначейства [45]. Певною особливістю було встановлене законодавством правило, за яким до генерального звіту казенної палати не

включалися "особые капиталы" установ, які не підпорядковувалися Міністерству фінансів, що, на наш погляд, позбавляло цей документ комплексного характеру. Приватні звіти стосовно операцій казенної палати (відкупів, заготівлі вина, солі, лісових доходів та ін.) направлялися відповідним департаментам Міністерства фінансів, які під час складання своїх загальних звітів зіставляли їх із генеральним звітом казенної палати в Департаменті державного казначейства.

Департамент різних податків і зборів на основі ревізії річних звітів казенних палат у листі від 17 жовтня 1840 року здійснив низку критичних зауважень на адресу останніх. Зокрема, відзначено слабку дію контролю за надходженням і видатками коштів земського збору, невчасна доставка фінансових звітів. Порушуючи правила звітності земських повинностей (1834 р.), казенна палата не відділяла залишки загальних повинностей від приватних, хоча, як департамент неодноразово наголошував на цьому. Таким чином, Департамент різних податків і зборів укотре суворо наголосив керівнику й контрольному відділенню казенної палати чітко дотримуватися законодавства стосовно правильності видатків та звітності щодо земських повинностей [46].

Зважаючи на складність і важливість роботи, бухгалтерів та контролерів казенних палат у 1840 р. віднесли до IX класу в розрядах посад цивільної служби [47, с. 235]. Утримання необхідної кількості бухгалтерів і контролерів у казенній палаті здійснювалося за рахунок земських повинностей [48, с. 489].

Робота над складанням генерального звіту про державні доходи й видатки в губернії вимагала значної уваги. Незважаючи на всю відповідальність роботи, службовці як повітових казначейств, так і казенної палати допускало певні помилки і прорахунки, що в умовах того часу спричиняло довготривале переписування стосовно з'ясування відповідними департаментами Міністерства фінансів незрозумілих статей доходів чи певних, часом дрібних, невідповідностей.

Однією із суттєвих проблем у роботі контрольного відділення була значна різниця коштів, показаних доходами й видатками в губернії за відповідний рік у звіті казенної палати та повітових казначейств. На основі генерального звіту Волинської казенної палати за звітний 1851 р. бачимо неузгодженість даних останньої та казначейських звітів, що може свідчити про нецільове використання коштів і фінансові зловживання на місцевому рівні.

Таблиця 1.

Державні доходи і видатки у Волинській губернії за 1851р.*

	Доходи за 1851 р. (руб.)	Видатки за 1851 р. (руб.)	Залишок на поч.1852 р. (руб.)
На основі звіту Волинської казенної палати	3 564 213, 52	3 505 093, 07	229 371, 86
На основі звітів повітових казначейств Волинської губернії	4 262 121, 70	4 217 158, 70	141 077, 76
Різниця	- 697 908, 18	- 712 065, 63	88

* Складено за: [49].

У пояснювальній відомості, яка супроводжувала генеральний звіт за 1851 р., докладно розписано невідповідність доходів і видатків у губернії на основі даних казначейств і казенної палати. Серед неврахованих палатою надходжень були кошти, записані Житомирським казначейством у дохід 1851 р., однак вислані повітовими казначействами в кінці 1850 р. і перебували на пошті (74 818, 52 руб.); переслані в

Житомирське казначейство іншими казначействами протягом 1851 р. (611 113, 21 руб.); які були конфісковані та неналежним чином записані в доходах Міністерства державних маєтностей (180, 72 руб.); неналежним чином записані в доходах Міністерства державних маєтностей і зараховані за поміщика Валевського (778, 01руб.); які надійшли з конфіскованих духовних маєтків (181, 96 руб.); перераховані в земські повинності (1,12 руб.); переведені в суму продовольчого збору (0, 12 руб.); на присутственні місця (0, 1 руб.); які належали "приказу общественного призрения" (1, 27 руб.); виключені з доходів і видатків у губернії з різних причин (6 112, 50 руб.); не прийняті доходами й видатками за різними статтями (5010,42) [50].

Усього – 698 197, 99 руб. Це більше за 697 908, 18 руб. – суму доходів, зазначену у звіті Волинської казенної палати. Однак далі у звіті подано 289, 81 руб., які додані до надходжень у губернії за 1851 р. на основі прибутків із духовних маєтків (191 руб.), земських повинностей, зарахованих у податки (95, 32 руб.), з продовольчого капіталу (0,16 руб.) та відрахувань із євреїв, які охрестилися (3,33 руб.). За винятком цих коштів, виходить сума доходів у Волинській губернії, зазначена у звіті казенної палати [51].

Подібним чином у пояснювальній записці описана різниця сум видатків на основі звітів палати й казначейств (див. табл.). Серед неврахованих палатою видатків були кошти, виключені з доходів і видатків у губернії з різних причин, обсягом 712518, 63 руб.

Далі у звіті зазначена сума неправильно доданих до видатків у губернії коштів на суму 453,33 руб., за винятком яких виходить різниця видатків у губернії, зазначена у звіті казенної палати. Таким чином, із вищевказаних доведень видно, що всі розбіжності у звітності палати й казначейств можна легко пояснити. Докладне з'ясування достовірності цих фактів є предметом окремого дослідження.

З 1866 року корінним чином змінилася структура казенної палати, а разом із нею і обсяг функцій. У складі Волинської казенної палати залишилися відділення казначейств і ревізье та канцелярія [52, с. 145].

Постійні витрати на військові дії, величезні обсяги державного боргу та щорічні дефіцити бюджету змусили уряд Російської імперії переглянути механізм забезпечення фінансового контролю в державі. Тому повноваження фінансового нагляду перейшли до створених у тому ж 1866 р. місцевих контрольних палат, підзвітних Державному контролю.

Отже, на основі проведеного дослідження можна стверджувати: зауваження департаментів Міністерства фінансів указують на те, що Волинська казенна палата не завжди ефективно виконувала функцію фінансового нагляду. Основним недоліком контрольної роботи було те, що здійснювалися виключно документальні перевірки, які часто могли відобразити не зовсім об'єктивний стан речей у фінансовому господарстві губернії. Проте діяльність казенної палати в цій сфері допомагала встановити приблизні обсяги доходно-видаткової частини губернських коштів. Звісно, робота контрольного відділення не виключала різних нелегальних витрат і казнокрадства, однак воно було важливою ланкою в контролі обігу коштів і формуванні державного розпису (бюджету), оскільки генеральний річний звіт казенна палата надсилала до Департаменту державного казначейства Міністерства фінансів та до Державного контролю.

Комплексна фінансова криза підштовхнула уряд у 1860-х рр. до реформування системи фінансового нагляду з метою подолання наявних проблем. Це стало причиною зміни структури казенної палати і створення спеціальних місцевих контрольних органів, яким передавалися відповідні повноваження казенних палат.

Список використаних джерел та літератури

1. Полное собрание законов Российской империи (ПСЗ). – Собр. 1. – Т. XXIII – № 17512.
2. ПСЗ. – Собр. 1. – Т. XX. – № 14392.

3. Блех И. Устройство финансового управления и контроля в России в историческом их развитии / И. Блех. – С.-Пб.: Тип. Муллер и Богельман, 1895. – 213 с.
4. Козловский Я.И. Казенные палаты и подведомственные им учреждения в России. История и современное устройство их, в связи с кратким изложением устройства государственного управления вообще, бюджетной системы и организации правительственных касс / Я.И. Козловский. – Рига: Тип-лит. В.П. Матвеева, 1901. – 878 с.
5. Там же. – С. 137.
6. Министерство финансов, 1802 – 1902. Исторический обзор, в 2 ч. – СПб., 1902.
7. Ерошкин М.П. История государственных учреждений дореволюционной России / М.П. Ерошкин. – М.: Высшая школа, 1983. – 352 с.
8. Орлик В.М. Казенні палати в системі фінансового управління Російської імперії в кінці XVIII – у XIX ст. (на матеріалах Київської губернії) / В.М. Орлик // УІЖ. – 2003. – № 2. – С. 66 – 73.
9. Там само. – С. 69.
10. Жвалюк В.Р. Податкові органи Російської імперії в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Організаційно-правові засади діяльності. – К., 2001. – 176 с.
11. Головка О. М. Фінансова адміністрація Російської імперії в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.) Історико-правове дослідження / О.М. Головка. – Х., 2005. – 449 с.
12. Там само. – С. 76.
13. Там само. – С. 82.
14. Там само. – С. 303.
15. ПСЗ. – Собр. 1. – Т. 21. – № 15384. – С. 492 – 493.
16. ПСЗ. – Собр. 1. – Т. 31. – № 24265. – С. 217 – 218.
17. ПСЗ. – Собр. 1. – Т. 39. – № 29998. – С. 454 – 456.
18. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 1. – № 48. – С. 63– 68.
19. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 7. – № 5642. – С. 652 – 658.
20. Головка О. М. Вказ. праця. – С. 303.
21. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 1. – № 212. – С. 312 – 314.
22. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 5. – № 4074. – С. 259 – 350.
23. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 2. – № 1201. – С. 551.
24. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 3. – № 2276. – С. 822 – 824.
25. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 2. – № 854. – С. 70 – 71.
26. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 3. – № 2304. – С. 843 – 844.
27. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 5. – № 4074. – С. 259 – 350.
28. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 6. – О. 2. – № 4833. – С. 71– 89.
29. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 6. – О. 2. – № 4832. – С. 70 – 71.
30. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 5. – № 4074. – С. 259 – 350.
31. ПСЗ. – Собр. 1. – Т. 35. – № 27340. – С. 200 – 201.
32. ПСЗ. – Собр. 1. – Т. 38. – № 29694. – С. 1322 – 1325.
33. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 5. – № 4074. – С. 259 – 350.
34. Там же. – С. 275.
35. Там же. – С. 276.
36. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 7. – № 5450. – С. 392 – 393.
37. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 7. – № 5814. – С. 895 – 896.
38. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 9. – О. 1. – № 7031. – С. 338 – 341.
39. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 12. – О. 2. – № 10646. – С. 836.
40. Державний архів Житомирської області (Держархів Житомирської обл.), ф 118, оп. 13, спр. 16, арк. 63.
41. Держархів Житомирської обл., ф. 118, оп. 13, спр. 16, арк. 65.

42. Там само, арк. 66.
43. Там само, арк. 67.
44. Там само, арк. 68 – 69.
45. Там само, ф. 118, оп. 13, спр. 4, арк. 5.
46. Там само, ф. 118, оп. 13, спр. 16, арк. 44.
47. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 15. – О. 1. – № 13364. – С. 235.
48. ПСЗ. – Собр. 2. – Т. 26. – О. 1. – № 25398. – С. 483 – 531.
49. Держархів Житомирської обл., ф. 118, оп. 13, опр. 2, арк. 17.
50. Там само, арк. 20 – 21.
51. Там само, арк. 22.
52. Блѣх И. Указ. сочинение. – С. 145.

SUMMARY

This article will review the financial controls of Volyn Exchequer in the late XVIII – 1860's XIX centuries.

Key words: *financial control, Volyn Exchequer, money.*

АННОТАЦІЯ

В статті розглянуто здійснення фінансового контролю Волинської казенної палати в кінці XVIII – 1860-х гг. XIX вв.

Ключевые слова: *финансовый контроль, Волинская казенная палата, средства.*